

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԵՎ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ (1917 Թ. ՓԵՏՐՎԱՐ-ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ)

Բանալի բառեր – փետրվարյան հեղափոխություն, ժամանակավոր կառավարություն, Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտե, համախորհրդակցություն, Հայոց ազգային բյուրո, Հայոց ազգային ժողով, Հայոց ազգային խորհուրդ

1917 թ. փետրվարյան հեղափոխությունը ցնցեց ոչ միայն բուն Ռուսաստանը, այլև անգամ հսկայածավալ կայսրության հեռավոր ծայրամասերը, այդ թվում՝ Կովկասը: Հայությունը մեծ ոգևորությամբ ընդունեց կայսրության տապալումը: Դա հիմնականում պայմանավորված էր Առաջին աշխարհամարտի տարիներին Հայկական հարցի նկատմամբ ցարական կառավարության շահադիտական քաղաքականությամբ:

Հետհեղափոխական ժամանակաշրջանում տեղի ունեցան հայ ժողովրդի համար շրջափուլային, բախտորոշ նշանակության պատմական կարևորագույն իրադարձություններ: Գլխավորը, իհարկե, հայկական անկախ պետականության վերականգնումն էր, որը ձեռք բերվեց ազգային զարթոնքի, ժողովրդական և ազատագրական պայքարի, ազգամիջյան լարված հարաբերությունների, ինչպես նաև դիվանագիտական ու ռազմական դիմակայությունների պայմաններում:

Փետրվարյան հեղափոխության հետևանքով Ռուսաստանում իշխանությունը անցավ Պետական դումայի ժամանակավոր կոմիտեին, իսկ մարտի 3-ին վերջինիս փոխարեն ստեղծվեցին ժամանակավոր կառավարություն և բանվորների ու զինվորների պատգամավորների խորհուրդներ՝ արդյունքում երկրում հաստատվեց երկիշխանություն: Մարտի 7-ին Կովկասի փոխարքան և կենտրոնական իշխանության բոլոր մյուս ներկայացուցիչները, չսպասելով երկրամասի իշխանության մասին ժամանակավոր կառավարության որևէ կարգադրության, հեռացան Թիֆլիսից: Մարտի 9-ին ժամանակավոր կառավարությունը վերացրեց Կովկասի փոխարքայությունը և երկրամասը կառավարելու համար ստեղծեց Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտե, որի կազմում ընդգրկվեցին Պետական դումայի հինգ անդրկովկասյան անդամներ (Վ. Խառլամով, Մ. Պապաջանյան, Պ. Պերներզև, Մ. Ջաֆարով և Կ. Աբաշիձե)*:

* Ժամանակավոր կառավարությունը, ընդառաջելով վրաց մենշևիկների ցանկությանը, որոշ ժամանակ անց Պ. Պերներզևի փոխարեն Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեի կոմիսար նշանակեց Ե. Չխենկելուն:

Մարտի 18-ին հասնելով Թիֆլիս՝ իր գործունեությունը սկսեց Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեն, որն օժտված էր երկրամասում գերագույն իշխանության իրավասությամբ¹: Այն լիազորված էր կազմակերպելու երկրամասի հետագա գործունեությունը, ինչպես նաև Կովկասյան ռազմաճակատում պատերազմի իրավունքով գրավված շրջանների քաղաքացիական վարչություն կազմելու ու կառավարելու գործը: Նույն օրը՝ մարտի 18-ին, Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեի հրահանգով հանձնարարվում էր տեղերում ստեղծել իշխանության նոր մարմիններ՝ գործադիր կոմիտեներ, որոնց վրա էր դրվում հողային, աշխատանքային, պարենավորման և այլ հարցերի կազմակերպումը²: Մակայն Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեին հաջողվեց իրականացնել այս ծրագրերի միայն մի մասը: Դրա պատճառը երկրամասում շարունակ խորացող քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական ու կառավարման ճգնաժամն էր: Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեն չկարողացավ կարգավորել նաև տարածաշրջանում ազգամիջյան հարաբերությունների հարցերը, որն առանձնակի սրության էր հասել դեռևս ցարիզմի օրոք և սպառնում էր աստիճանաբար վերաճել ազգամիջյան ընդհարումի: Փետրվարյան հեղափոխությունը, – գրում է Կ. Մասունին, – «Կովկասը կը մատնէր ազգամիջեան խառնարանի մը: Յեղափոխութեան եւ համամարդկային իտեալներու անուան տակ, ազգային պայքարն էր որ կը մղուէր: Վրացին, թուրք-թաթարը եւ հայը կովկասեան բեմի վրա իրենց տեղն ու դիրքը կորոշէին»³:

Երկրամասն ուներ չափազանց խայտաբղետ ազգային կազմ, հասարակական-քաղաքական բազմապիսի ուժեր, որոնցից շահերը ոչ միայն խիստ հակասական էին, այլև երբեմն թշնամական: Ժամանակավոր կառավարությունը, հաշվի առնելով այս հանգամանքը, որոշեց Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեն կազմել ազգային սկզբունքով: Այդ առիթով Ալ. Խատիսյանը գրում է. «Ինքը, կեդրոնական իշխանութիւնը հաշի էր առած տեղական ազգութեանց շահերը եւ ջանացած էր չափով մը գոհացում տալ անոնց»⁴: Մակայն Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեն իր կառավարման ութ ամիսների ընթացքում երկրամասում չկարողացավ կայուն ու վերահսկելի իրավիճակ ստեղծել: Ավելին, տեղերում կառավարման նոր մարմիններ ստեղծելու նրա անհաջող ու անվճռական փորձերը ավելի նպաստեցին անիշխանության

---

¹ Տե՛ս **Մելիքյան Վ. Հ.**, 1917 թ. փետրվարյան հեղափոխությունը և Հայաստանը, Երևան, 1997, էջ 61:

² Տե՛ս ՀՍՍ, ֆ. 313, ց. 1, գ. 1, թ. 70:

³ **Մասունի Կ.**, Թրքահայաստանը Ա. աշխարհամարտի ընթացքին (1914-1918), Թրքահայոց գաղթաշարժերը և անոնց դերը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեան մէջ, Պէյրութ, 1966, էջ 141-142:

⁴ **Խատիսեան Ալ.**, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Աթենք, 1930, էջ 5:

տարածմանն ու հաստատմանը. «Անդրկովկասին վերաբերող քիչ թե շատ կարևոր նշանակություն ունեցող ոչ մէկ հարց չէր կարող լուծուի ստանալ... ազգային հարցի լուծումը իր ամբողջութեան մէջ յետաձգւած էր մինչեւ Սահմանադիր ժողով»¹: Իշխանության հին կառույցների վերացումը և նորերի ստեղծումն առաջ բերեցին խառնաշփոթ ու խիստ անկայուն վիճակ, և Ժամանակավոր կառավարության նշանակած Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեն շատ շուտով զրկվեց հեղինակությունից և հեղափոխությունը ղեկավարելու իրավունքներից:

Շարունակ խորացող քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական ու կառավարման ճգնաժամային պայմաններն ու անիշխանությունն այնպես դասավորվեցին, որ, Համաանդրկովկասյան օրգաններից բացի, անհրաժեշտ եղավ, տեղական առանձնահատկությունները հաշվի առնելով, 1917 թ. վերջերին ստեղծել նաև երրորդ իշխանությունը (բազմիշխանություն)՝ հանձնիս հայոց, վրաց և թաթարների Ազգային խորհուրդների: Լեոն այդ առնչությամբ գրում է. «Դրանք իսկապես ազգային կառավարություններ էին, յուրացնում էին գերագույն վարչական գործառնություններ. տուրքեր նշանակել, գործաժողով հայտարարել և այլն: Այդ ազգային կառավարություններով իրապես սկիզբ էր դրվում յերկրի բաժանման յերեք ազգությունների մէջ, այնպես վոր կենտրոնական կովկասյան կառավարությունը ստիպված էր լինում շատ անգամ այդ ազգային անջատականությունների ցանկություններին և վորոշումներին հարմարվել»²:

Քաղաքական բարդ ու լարված իրադրության պայմաններում ստեղծված Ազգային խորհուրդները, ի հակակշիռ իշխանության մյուս մարմինների, աստիճանաբար ձեռք բերեցին լայն ժողովրդականություն և ազդեցություն ոչ միայն Անդրկովկասում, այլև նրա սահմաններից դուրս: Դրանցից առանձնապես եռանդուն գործունեություն ծավալեց Հայոց ազգային (կենտրոնական)* խորհուրդը **, որը ձևավորվեց 1917 թ. սեպտեմբերի 29-ից հոկտեմբերի 13-ը Թիֆլիսում գումարված արևելահայերի համախորհրդակցության (հա-

---

¹ **Խոնդկարեան Ա.**, Օպոզիցիան Հանրապետական Հայաստանում // «Վեմ», 1933, Ա. տարի, թիւ 1, սեպտեմբեր-հոկտեմբեր, էջ 72:

² **Լեոն**, Անցյալից, Հուշեր, Թղթեր, Դատումներ, Թիֆլիս, 1925, էջ 363:

* Թիֆլիսի Հայոց ազգային (կենտրոնական) խորհուրդը՝ որպես գերագույն գործադիր մարմին, հրահանգներով և ցուցումներով համակարգում էր տարածաշրջանի, Ռուսաստանի խորհրդային և հակախորհրդային պետական կազմավորումների, Ուկրաինայի և այլ երկրների հայաշատ քաղաքների Հայոց ազգային խորհուրդների գործունեությունը:

** Հայոց ազգային (կենտրոնական) խորհրդի նստավայրը հայաշատ Թիֆլիսում էր: Այն արևելահայերի հասարակական-քաղաքական, հոգևոր-մշակութային և կրթական խոշոր կենտրոն էր: Այստեղ էին կենտրոնացել արևելահայ մտավորականության սերունդը և տարածաշրջանի հայ քաղաքական գործիչների հիմնական մասը:

մագումարի) ժամանակ¹: Համախորհրդակցությանը մասնակցում էին հայ հասարակության գրեթե բոլոր խավերը՝ քաղաքական կուսակցությունների, մտավորականության, հոգևոր դասի ներկայացուցիչները: Հոկտեմբերի 2-ի նիստը նախագահող Հ. Քաջազունին հրապարակում է Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական բանվորական կուսակցության (բոլշևիկների) Թիֆլիսի կոմիտեի (քարտուղար՝ Ա. Միկոյան) հայտարարությունը. «Թե այդ կուսակցությունը (բոլշևիկյան – Գ. Պ.), թե ինչպես նաև Թիֆլիսի կոմիտեն, նաև Շուշվա և Ալեքսանդրապոլի իրենց կազմակերպությունները բոյկոտ են հայտարարել ազգային համախորհրդին և կարգադրել, որ իրենց անդամները նրան չմասնակցեն»²: Բոլշևիկյան կոմիտեն հրավիրվելիք հայկական ազգային խորհրդակցության վերաբերյալ իր սեպտեմբերի 19-ի բանաձևում նշում է. «Շռանդուն կերպով բողոքել այդ դավաճանության դեմ, նշանակել այն որպես նացիոնալիստական, հակաբանվորական և հակառուսոյուցիոն»³:

Համահավաքը քննարկեց ժամանակավոր կառավարության հետ առնչվող և հայ ժողովրդի առջև ծառայած էական մի շարք հարցեր, որոնք հրատապ էին տվյալ ժամանակաշրջանի քաղաքական իրավիճակով պայմանավորված: Ռուսական բանակը ազատագրել էր Արևմտյան Հայաստանը, ռուսական պետական կառավարման համակարգը մուտք էր գործել ազատագրված հայկական նահանգներ, և, բացի դրանից, հետփետրվարյան յոթ ամիսների ընթացքում երկրում խորացող ռազմական, քաղաքական ու տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով հասունանում էր հեղափոխության պոռթկման նոր վտանգ:

Համախորհրդակցությունը լսեց և քննարկեց քաղաքական, տնտեսական, վարչական կառավարման, ազգամիջյան հարաբերությունների, փախստականների և պարենավորման, իշխանության և ռազմաճակատի ամրապնդման, դպրոցների ազգայնացման և այլ հարցեր⁴: Այնտեղ ներկայացվեցին նաև Հայոց ազգային բյուրոյի* հաշվետվությունը (զեկուցողներ՝

---

¹ Տե՛ս Համահայկական խորհրդակցություններ (1912-1920 թթ.): Փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածու: Կազմ. Ա. Վիրաբյան, Գ. Ավագյան, Ռ. Գրիգորյան, Ա. Կիրիմյան, պատ. խմբ. Ա. Վիրաբյան, Երևան, 2004, էջ 159-225:

² ՀԱԱ, ֆ. 222, ց. 1, գ. 21, թ. 8:

³ Համահայկական խորհրդակցություններ (1912-1920 թթ.), էջ 270:

⁴ Տե՛ս ՀԱԱ, ֆ. 222, ց. 1, գ. 17, թ. 1:

* Հայոց ազգային բյուրոն ստեղծվել է 1912 թ. Թիֆլիսում, Ռուսական կայսրության հայաշատ կենտրոնների համագումար-խորհրդակցությունում: Նրա կազմում ընդգրկվել են հայկական գրեթե բոլոր ազգային կուսակցությունների, մտավորականների և հոգևոր դասի ներկայացուցիչներ: Նպատակն էր աջակցություն ցույց տալ Ամենայն հայոց կաթողիկոսին Հայկական հարցի լուծմանը սատարելու հարցում և սերտ կապ պահպանել արտասահմանյան ազգային պատվիրակությունների ու Կ. Պոլսի Պատրիարքարանի հետ: Ազգային բյուրոն հիշյալ բոլոր հիմնարկությունների հետ միասին նպաստում էր հայանպաստ քարոզչությանը թե՛ Ռուսաստանում և թե՛ արտասահմանում: Առաջին աշխարհամարտի տարիներին ռուսական բանակի կազմում կազմակերպել է հայ կամավորական զինված ջոկատներ՝ թուրքերի

Ա. Խատիայան, Ն. Աղբալյան), այդ մարմնի ղեկավարած կամավորական շարժումը, հայկական կոտորածների շարժառիթները, արևմտահայերի նկատմամբ վերաբերմունքը, ռուսական կողմնորոշում ընդունելու իրարամերժ մոտեցումները, Հայաստանի ինքնավարության հարցում ցարական Ռուսաստանի կեղծ խոստումները, անհաջողության և ձախողումների պատճառները և ապագա անելիքները փետրվարյան հեղափոխությունից հետո տարածաշրջանում ստեղծված իրավիճակում¹:

Ա. Խաչատրյանը, անդրադառնալով Ազգային բյուրոյի և կամավորական շարժման հարցի քննարկմանը, խիստ անաչառ գնահատական է տալիս. «Թե Թուրքիայի քաղաքականութեան և հայերու կոտորածի վերաբերեալ արտայայտութիւնները՝ իբր թէ կովկասահայերու կամավորական շարժումն է պատճառը այս ահաւոր կոտորածին և այլն, միանգամայն գուրկ են պատմական հիմքէ և կը հաստատեն այսպէս մտածողներու տգիտութիւնը թուրք ծրագրի և դիւանագիտութեան նկատմամբ»²:

Համախորհրդակցությունը քննարկեց նաև «ազգամիջյան և ինքնորոշման» հարցերը: Իրողություն է, որ համախորհրդակցությունը պաշտպանում էր Ռուսաստանի Ժամանակավոր կառավարության քաղաքականությունը և Անդրկովկասն ու Հայաստանը ընդունում էր մի ընդհանուր պետության սահմաններում, սակայն ակնարկում էր նաև ինքնավարություն և ազգային պետականություն ունենալու անհրաժեշտության մասին, ազգամիջյան հարցի լուծումը տեսնում էր ազգերի ինքնորոշման իրավունքի կենսագործման մեջ: Համահավաքում «ազգամիջյան և ինքնորոշման մասին» բանաձևում նշվում էր. «Ընդունելով ազգերի ինքնորոշման իրավունքը, հայ ժողովուրդը պիտի ձգտի իրականացնել իր այդ իրավունքը պետականության հիմունքներով և սկզբունքներով, անդրկովկասյան ժողովուրդների դեմոկրատիայի փոխադարձ համաձայնությամբ»³: Համախորհրդակցության նյութերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ այդ «պետականության հիմունքներն ու սկզբունքները» կարող էր և պետք է լիներ ինքնավարության որևէ ձևը կամ կարգավիճակը: Ընդ որում, հարցի լուծումն ակնկալվում էր միայն Ռուսաստանի սահմանադիր ժողով հրավիրելուց հետո, նրա մշակած և ընդունած որոշումների հիման վրա: Հարցի նախապատրաստության ուղղությամբ կարևոր աշխատանք էր կատարել 1917 թ. ամռանը Պետրոգրադում

դեմ կռվելու համար: Լայն գործունեություն է ծավալել նաև Թուրքիայի կողմից ցեղասպան քաղաքականության հետևանքով հայրենագրված հայ փախստականներին օթևանով, սննդամթերքով և անհրաժեշտ պարագաներով ապահովելու գործում: 1917 թ. հոկտեմբերի 13-ին Թիֆլիսում հրավիրված Համախորհրդակցության վերջին նիստով Ազգային բյուրոյի գործունեությունը դադարեցվեց:

¹ Տե՛ս Համահայկական խորհրդակցություններ (1912-1920 թթ.), էջ 4, 214-223:

² ՀԱԱ, ֆ. 200, ց. 1, գ. 644, թ. 11:

³ Համահայկական խորհրդակցություններ (1912-1920 թթ.), էջ 211:

կայացած խորհրդակցությունը, որին մասնակցել էին նաև Ալ. Խատիայանը և Ա. Շահխաթունյանը (Շահխատունի): Վերջինս առաջարկության նախագիծ էր մշակել Անդրկովկասում տեղական ինքնակառավարման (գեմստովային) համակարգ հաստատելու և այդ կապակցությամբ Անդրկովկասը նոր սահմանաբաժանման ենթարկելու մասին: Փաստորեն հայ իրականության մեջ համախորհրդակցությունը համոզմունք ձևավորեց մտածելու նաև հայկական անկախ պետականության անհրաժեշտության մասին:

Սակայն կանոթ է նշել, որ համախորհրդակցությունում այդ հարցերի անկաշկանդ և անկեղծ մթնոլորտում քննարկումները և քննադատությունները վեր հանեցին անցյալի սխալները. պատմական դասեր քաղելով՝ քաղաքական իրադրության նոր պայմաններում ստեղծվեց համազգային միասնական պատասխանատու մարմին՝ ավելի կայուն ու զերծ հավակնությունների պառակտիչ ախտանիշից:

Այսպիսով, պատմական դեպքերի բերումով համախորհրդակցությունը իրականացրեց իր հիմնական և գլխավոր նպատակը. ստեղծեց համազգային միասնական պատասխանատու մարմին՝ հանձին Հայոց ազգային խորհրդի, որն ի գործ էր լուծելու հայության առջև ծառայած բազմազան և բազմաբնույթ խնդիրները: Վերջինիս ստեղծումով դադարեց Հայոց ազգային բյուրոյի գործունեությունը: Համախորհրդակցության հոկտեմբերի 13-ի երեկոյան վերջին նիստում ընդհանուր համաձայնությամբ՝ առաջարկվում է ընտրել ազգային հարցերի կառավարման երկու մարմին՝ Ազգային ժողով և Ազգային խորհուրդ: Ազգային ժողովը ծառայելու էր որպես գերագույն օրենսդիր մարմին Անդրկովկասի և հայկական գավառների համար: Այն բաղկացած էր 35 անդամից, որից 25-ը ընտրված էր չորս կուսակցություններից, հինգը՝ Արևմտահայ ազգային խորհրդից, մեկական՝ Հայոց վեհափառ կաթողիկոսի, Պետրոգրադի, Մոսկվայի, Նոր Նախիջևանի (ներառյալ Ռոստովի) և Բաքվի հայկական կոմիտեների կողմից¹: Սակայն պատմական դեպքերի բերումով Հայոց ազգային ժողով գումարվեց միայն մեկ անգամ՝ 1918 թ. ապրիլի 15-ից 18-ը Թիֆլիսում²: Արտակարգ նիստում քննարկվեց Անդրկովկասի անկախությունից (ապրիլի 22-ին) հետո Սեյմի հայ խմբակցության անդամների և Հայոց ազգային խորհրդի փոխհարաբերությունների հարցը:

Հայոց ազգային խորհուրդը Ազգային ժողովի գերագույն գործադիր մարմինն էր, որը իրականացնում էր արևելահայ քաղաքականությունը թե՛ Անդրկովկասում և թե՛ ամբողջ պետությունում: Նրա կազմը բաղկացած էր 15 անդամներից (նախագահ՝ Ա. Ահարոնյան, քարտուղար՝ Ն. Աղբալյան), որոնցից 12-ը՝ կուսակցությունների ներկայացուցիչներ էին, 3-ը՝ անկուսակ-

¹ Տե՛ս նույն տեղում, էջ 223-224:

² Տե՛ս ՀՄԱ, ֆ. 222, ց. 1, գ. 124, թ. 1-22:

ցականներ¹: Ինչպես նշվեց, իրադարձությունների բերումով Ազգային ժողով գումարվեց ընդամենը մեկ անգամ, և Հայոց ազգային խորհուրդը իր ձեռքում կենտրոնացրեց հայկական քաղաքական շահերի ներկայացուցչության և ազգային հարցերի իրավագործություն: Այս խորհուրդը, փաստորեն, Անդրկովկասում միակ իշխանության մարմինն էր՝ օժտված լայն լիազորություններով: Իր գործառույթները իրականացնելու նպատակով Հայոց ազգային խորհուրդը ձևավորեց տարբեր բնագավառների՝ տնտեսական, ֆինանսական, զինվորական, գաղթականական, արտաքին հարաբերությունների և այլ բաժիններ: Արտաքին հարաբերությունների բաժինը ղեկավարում էր Ազգային խորհրդի նախագահ Ա. Ահարոնյանը²: Բաժինը վարում էր դիվանագիտական բանակցային գործընթացներ տարածաշրջանի և այլ երկրների հետ: Այսպիսով, պատմական դեպքերի բերումով Հայոց ազգային խորհուրդը իրականացնում էր փաստացի օրենսդիր և գործադիր մարմինների գործառույթներ, որոնք հիմք ստեղծեցին ապագա հայկական անկախ պետականության ստեղծման համար: Հենց այս մարմինն էր, որ 1918 թ. մայիսի 30-ին ստանձնեց Անդրկովկասի հայկական գավառների կառավարումը:

Гегам Петросян – Из истории создания Армянского национального собрания и Армянского национального совета (февраль-октябрь 1917 г.)

В постреволюционный период произошли решающие для армянского народа изменения, события, имеющие важнейшее историческое значение. 9 марта Временное правительство отменило наместничество и для управления регионом создало Особый Закавказский Комитет, которому не удалось решить межэтнические отношения в регионе. Помимо всезакавказских органов, в конце 1917 года появилась необходимость создания также третьей власти – армянского, грузинского и татарского национального советов. На последнем заседании 13 октября с общего согласия было предложено выбрать два органа управления национальными вопросами – Национальное собрание и Национальный совет. Национальное собрание должно было служить в качестве законодательного органа для Закавказья и армянских провинций. Армянский национальный совет являлся высшим исполнительным органом Национального собрания. Исходя из исторических событий Армянский национальный совет фактически осуществлял функции законодательного и исполнительного органа, что стало основой для будущего создания независимой армянской государственности.

---

¹ Տե՛ս Համահայկական խորհրդակցություններ (1912-1920 թթ.), էջ 224:

² Տե՛ս **ԼԷՆ**, նշվ. աշխ., էջ 363-364:

Gegham Petrosyan – *On the History of the Creation of the Armenian National Assembly and the National Council (from February-October 1917)*

In the post-revolutionary period, events of crucial historical importance for the Armenian people took place. On the 9th of March, the interim government abolished the Viceroyalty and for managing the region, created the Transcaucasian Special Committee which failed to regulate the interracial issues. In addition to pan-Transcaucasian organs, late in 1917 arose the necessity of creating the third Government in the person of Armenian, Georgian and Tatar National Councils. In the joint consultation of the last session on October 13 on a general agreement, two governing organs were offered to be elected – the National Assembly and the National Council.

The National Assembly was to serve as the Supreme legislative body for the Armenian provinces of Transcaucasia. The National Council was the supreme executive body of the National Assembly. By the concurrence of historical circumstances, Armenian National Council was exercising actual legislative and executive functions, which served as the basis for the creation of future independent Armenian statehood.